

Werktuig: Strijdkultuur anno 1984

Alweer een 10-jarig bestaan. Wat was er toch aan de hand 10 jaar geleden dat zoveel mensen toen een uitweg gingen zoeken in de muziek. Nou ja, historisch gezien is dat misschien wel aardig om te weten, maar eigenlijk kan het ook geen fluit schelen. Werktuig, bestaande uit: Monique Toll (gitaar, bodhran), Jaap Oudesluys (trekzak, mandoline, gitaar), Peer Muskens (bas), Peter Koene (gitaar, mandoline, doedelzak, draailier), Piet Huybens (techniek) en Imke Bartels (viool, casio), laat anno 1984 horen wat zij er allemaal van vindt, zoals het er nu aan toegaat; echter met enkele sprongtjes terug in de tijd.

Bots-achtig

Iemand die de Eindhovense groep Werktuig niet kent en hoopt wijzer te worden van de informatie die de popencyclopedie over deze groep verstrekt zal daarin kunnen lezen dat het een Bots-achtige groep is. Je kunt je vervolgens af gaan vragen wat dat nou weer betekent. Peter: 'Ten tijde van het verschijnen van de 1e editie van de popencyclopedie was Bots zo'n beetje als enige politiek-getinte popgroep bekend. Ik vermoed dat ze zoiets over ons geschreven hebben om het ergens aan te kunnen relateren, voor mensen die zich met popmuziek bezig houden en die over het algemeen misschien Bots kennen of geacht worden te kennen. De enige overeenkomst is volgens mij dat we allebei over politiek-getinte onderwerpen zingen'. Muzikaal gezien bestaan er inderdaad weinig overeenkomsten tussen beide groepen. Zelf omschrijven de Werktuig-leden hun muziek als politieke volksmuziek: 'Het liefst zouden we het helemaal niet omschrijven, maar daar vragen mensen altijd om. Net zo goed als dat mensen zich iets voorstellen bij een Bots-achtige groep kunnen mensen zich iets voorstellen bij een politieke volksmuziekgroep. In Nederland moet je nou eenmaal alles in hokjes stoppen. Je moet aanduiden wat je doet, in één woord of één zin en dan komt het daar de laatste tijd het dichtst bij in de buurt'. Werktuig maakt dus politieke volksmuziek en kan als zodanig gerekend worden tot de Nederlandse folk-beweging. De meningen van de groepsleden hierover blijken echter nogal te verschillen en soms zelfs tegengesteld te zijn, hetgeen verklaard kan worden uit de verschillende achtergronden van de groepsleden. Zo vindt Imke de folk-beweging maar een eng geitsharenwollensokken-wereldje.

Peter Koene en Monique Toll

Peter echter vindt wel dat Werktuig erbij hoort, maar denkt dat de groep door het merendeel van de Nederlandse folk-liefhebbers niet als zodanig wordt gezien, waarmee Jaap weer volmondig instemt: 'Ik vind wel dat wij een randgebied daarin vertegenwoordigen, zeker hier in Brabant. Ik denk dat wij in deze regio best wel tot de folkmuziek behoren, maar daarbuiten wordt dat door de opvattingen van andere folk-liefhebbers wat meer gescheiden'.

Het Proloog-Werktuig syndicaat

Werktuig is bovendien lange tijd geïdentificeerd als zijnde een onderdeel van de theatergroep Proloog, die – maar dat is wellicht overbodig te vermelden – eveneens actief was op het gebied van strijdkultuur. Hoewel ze totaal andere dingen deden was er toch wel meer dan enig verband tussen deze twee groepen. Twee Werktuig-leden, te weten Peter en Peer, en bovendien Piet, de technicus, hebben bij Proloog gewerkt. En ook de andere muzikanten hebben allemaal wel eens iets voor Proloog gedaan al was het dan maar affiches plakken. Tel daar nog bij dat Werktuig o.a. muziek speelde die door Proloog niet meer werd gebruikt en de verwarring is compleet. 'Liedjes die een functie hadden gehad in een toneelstuk van Proloog, en het stuk was uitgespeeld, kwamen soms op het repertoire van Werktuig terecht. Ook kwam het wel

eens voor dat Jan Smeets – die eveneens bij de groep heeft gespeeld en ook bij Proloog werkte – een liedje had geschreven dat oorspronkelijk bestemd was voor Proloog, waar het niet gebruikt werd, zodat het uiteindelijk bij Werktuig terecht kwam. Ondanks bovengenoemde inhoudelijke overlappings bleken er toch wel degelijk verschillen te bestaan tussen beide groepen. Imke: 'Proloog had vaak heel zware, serieuze, inhoudelijke stukken en Werktuig bracht op een meer ontspannen en luchtige manier dingen ter discussie, en maakte ze makkelijker bespreekbaar'. Peter: 'Proloog was een toneelgroep; en de muziek die bij Proloog gebruikt werd had altijd een functie binnen het toneelstuk. Ook had de meeste muziek die bij Proloog gemaakt werd niks met volksmuziek te maken, net zo min als het theater van Proloog iets met volks-theater te maken had. Het is alleen omdat ik er toevallig werkte dat er wel eens invloeden uit de volksmuziek naar binnen slopen. Werktuig daarentegen is een muziekgroep die op een heel andere manier met liedjes en muziek omgaat dan Proloog natuurlijk'. De activiteiten van Proloog horen momenteel helaas tot het verleden. Vorig jaar september werd de subsidie ingetrokken; Werktuig hoeft niet meer geïdentificeerd te worden als een onderdeel van Proloog.

Vredesbeweging

De laatste jaren is Werktuig nogal actief geweest binnen de vredesbeweging. Dit

heeft onder meer geresulteerd in 'Nu of nooit', een e.p.-tje, dat de groep vorig jaar in eigen beheer heeft uitgebracht, en waarop 4 liedjes terug te vinden zijn met pacifistische teksten. Kwamen ze via de kontakten die Proloog had in eerste instantie terecht in de anti-kern-energiebeweging, via via kwamen ze weer in de vredesbeweging. Monique: 'We vonden het allemaal heel belangrijk om daar iets mee te doen, en dan groeit het eigenlijk vanzelf zo. Ik geloof niet dat we ooit een bewuste keuze hebben gemaakt, van, we gaan ons echt richten op dat soort acties, wel op acties in het algemeen, maar dat is gewoon zo gegroeid. En dan wordt je steeds vaker teruggevraagd natuurlijk. Als je eenmaal begint met een deel van je repertoire daarop af te stemmen dan wordt je daar ook voor gevraagd'.

De repetities stonden hierdoor telkens in het teken van de eerstvolgende manifestatie. Een aantal liedjes werd standaardrepertoire, maar van de opbouw van een echt consistent repertoire was geen sprake. Totdat Werktuig in Epe kwam. Peer: 'Daar moesten we voor de godsaanbidders van de folk-beweging - jazeke, want 't was een cleane troep hoor - gaan spelen. Dat was op het moment dat we een paar repetities achter de rug hadden dat we echt iets muzikaal afmaakten. Nou, 't heeft nog nooit zo goed geklonken als daar in Epe. En toen zijn we gaan nadenken. Ja, eigenlijk is dat ook heel leuk, om het heel goed te spelen en echt aan nummers te gaan zitten werken. Sinds een tijdje zijn we daar nu mee bezig, maar we zitten aan de naam Werktuig vast en de mensen herkennen ons alleen als zodanig'. Niet dat Werktuig de strijd-

kultuur vaarwel wil zeggen, maar ze willen ook wel eens op andere plaatsen dan op anti-N-bom-manifestaties spelen. Peter: 'Ik vind het heel belangrijk om voorlopig nog liedjes als 'Nu of nooit' en 'Weg met het atoomgeweld' - die wel al een hele tijd doen - te blijven zingen. Maar op manifestaties ben je wel ontzettend beperkt in wat je kan doen; het soort muziek dat je kan maken, het soort liederen, het soort teksten vooral. Om ooit verder te komen in waar we mee bezig zijn, moeten we die grens overschrijden en andere dingen gaan doen, en ook in folk-club's, kleine theaters en café's gaan optreden'. Monique: 'We zijn nog een beetje aan het zoeken naar nieuwe dingen, we hebben er een hele tijd aan gewerkt dat iedereen wat dingen verzamelde of zelf wat dingen schreef. Uit al dat materiaal proberen we nu uiteindelijk een nieuw repertoire samen te stellen'.

En zo hebben Peter en Jaap het er al over dat ze volgend jaar best eens mee zouden kunnen doen aan de Groepenpresentatie, maar dan natuurlijk wel onder een andere naam. Jaap: 'Jij zet dan een pruik en een bril op en niemand die dan ziet dat jij Peter Koene bent'.

Ideologisch aspekt

Ooit had de groep als principe, om praktische en om ideologische redenen dat ze voornamelijk wilden opereren in de eigen regio. Jaap: 'Om praktische redenen omdat dat minder reistijd en voorbereidingstijd kostte, en omdat je dan op doorweekse avonden redelijk op tijd thuis kon zijn. Om ideologische redenen - een groot woord - om aan te kunnen sluiten bij wat er in onze omgeving allemaal ge-

beurt'. Die ideologische redenen zijn inmiddels wel wat afgezwakt, maar met de voorgenoemde praktische problemen krijgt elke groep natuurlijk te maken. Bovendien zitten er mensen in Werktuig die werken, wat voor de groep an sich natuurlijk ook weer beperkingen oplevert. Imke: 'Maar we zouden eerlijkheidshalve best wel wat meer in het Noorden willen spelen, buiten de regio'. Het is ook beslist niet zo dat Werktuig vanwege het ideologische aspekt alleen in Eindhoven en omgeving optreedt, ze maken zo nu en dan uitschieters naar alle hoeken van het land. Peter: '... maar ik vind het ook wel belangrijk om regelmatig in Eindhoven te spelen, om een "vast" publiek te konfronteren met nieuwe dingen die je aan het doen bent. We hebben een soort van reputatie hier, en ook een bepaalde binding'.

Casio's en andere elektronika

Op de vraag of Werktuig een koerswijziging aan het voorbereiden is in de richting van de elektronika wordt in eerste instantie slechts geantwoord met wat gelach. Toch is dit niet zo'n vreemde vraag. Op het eerder genoemde E.P.tje, werd namelijk weer gebruik gemaakt van met name elektrische gitaar. Wie bovendien de foto's bekijkt die in het liedboek 'Werk met werktuig' zijn opgenomen, kan zien dat hiervan in het verleden ook al gebruik werd gemaakt. Peer: 'Dat is altijd incidenteel gebeven, omdat we er nooit echt zijn uitgekomen, wat we daar nou precies mee wilden, en ook omdat we heel vaak op plaatsen speelden waar we met al die rotzooi niet aan konden komen. Die discussie is ook nooit echt gevoerd. We experimenteren zo nu en dan wel met elektrische instrumenten maar zijn toch telkens weer teruggevallen op akoestische'. Peter vindt ook dat de keuze om elektrisch te gaan werken heel duidelijk vast moet liggen. Dat je op die basis moet gaan repeteren met elektrische apparatuur. Het stelt immers eisen aan de apparatuur en aan de plaatsen waar je optreedt. Jaap: 'Als het echt een optreden is waar je rustig aan kan werken en een tijd van te voren aan bezig bent en een soundcheck en alles kan doen, dan is het de moeite waard, anders niet'. Peter: 'Neem nou zo'n groep als Volluk. Die hebben op 'n gegeven moment de keuze gemaakt om meer elektrisch te gaan werken, maar ze waren daar volgens mij op de een of andere manier nog niet aan toe. Hun muziek is nog steeds akoestische muziek die ze elektrisch hebben gemaakt. Dat geeft niet, dat is misschien wel een tussenstation'.

Werktuig heeft die keuze in elk geval

Jaap Oudesluys mét elektrische gitaar

(nog) niet gemaakt en volgens Monique zit er ook geen ontwikkeling in in die richting, ook al wordt er dan wel eens de casio of de elektrische gitaar gegrepen: 'Vooralsnog zeker niet. Met nieuwe nummers werken we daar ook helemaal niet naar toe. In de toekomst zou dat misschien wel eens ooit kunnen maar voorlopig niet'. Peer: 'Het is nu 1984. Over 20 jaar zeggen ze misschien: 'Een folk-groep die hoort te hebben een draailier, een casio, een...'

Jos Verschaeren

diskografie

L.P. 'Werktuig', Xilovox 1980, niet meer leverbaar
E.P. 'Nu of nooit', Eigen beheer, 1983, te bestellen door storting van *f*10,— op gironummer 1982026 t.n.v. St. Werktuig, Helmond.

Bibliografie:

'Werk met werktuig', Liedboek, 1983, eigen uitgave, bestellen zie boven.